

Kurs: RÄS 640 Vt-03
Avdelning för Rättssociologi
Sociologiska institutionen
Lunds Universitet

Rättsfall i Hollywoods tappning

Jenny Arstam
Handledare: Bosse Carlsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Inledning	1
A Civil Action	3
Liten summering och reflexioner	15
Erin Brockovich	17
Jämförelse mellan ”A Civil Action” och ”Erin Brockovich”	28
Vad hände med rättsfallet, rätten och dess aktörer i mötet med Hollywood	30
Summering	31
Litteraturförteckning	32

INLEDNING

Människor idag bombarderas med olika mediers bilder av den rättsliga sfären¹. Denna uppsats intresserar sig för hur Hollywood skildrar rättsfall, rätten och dess aktörer på film.

Det finns ett stort utbud av rättegångsfilmer², (och/eller filmer som behandlar rättssystemet och dess aktörer) från Hollywood.

Uppgifter tyder på³ att gemene man vet mer om det amerikanska rättssystemet än vad de vet om det svenska. Påverkan av Hollywood är stor. I Machura och Ulbrich paper: *Globalizing the Hollywood Courtroom Drama*, (2001) beskrivs denna starka påverkan. Deras undersökning gäller för tyska förhållanden, men deras iakttagelser av t. ex. tyska ungdomar kan förmodligen även gälla här i Sverige. Tyska ungdomar tycks tro att en rättegång i Tyskland går till som i amerikanska Tv-serier eller filmer. Det är kanske inte så konstigt med tanke på att tysk Tv-produktion domineras av Hollywood. Man visar mängder av domstolssåpor från USA men även den inhemska produktionen är "Hollywoodifierad". Detta trots att tyskt rättssystem och domstolsförfarande skiljer sig ganska mycket från det amerikanska.

Den amerikanska rättegången är redan dramatisk till sin form, och därför mycket mer tacksam att överföra till fiktionens värld.

Machura och Ulbrich (2001) tycker att den påminner om ett antikt drama i sin uppbyggnad.⁴ Den innehåller tydliga antagonister. Dessa måste kämpa för att ge sin individuella version av fakta i målet och sin syn på juridiken.

Här ges ett ypperligt tillfälle att spela upp en konflikt mellan ont och gott, som gör sig så väl i filmfiktionens form.

Eftersom vår rättsliga uppfattning påverkas av Hollywood, är det därför viktigt att undersöka vad det är för "bilder" som förmedlas.

Syftet med denna uppsats är att undersöka vad som händer med rättsfall, och dess aktörer när Hollywood gör film av det.

¹Bo Carlsson referera i sin artikel "Rättens trivialisering och avmystifiering" till Ewick "The Common place of Law"(1996) som menar att livet är fyllt av rättsliga bilder som vi kanske inte ens tänker på."rätten" en påtaglig struktur av vårt sociala liv, som visar sig på skilda platser, och då inte bara i formellt institutionaliserade sammanhang." " Law is everywhere" inleds artikeln med, hämtat från Sherwins *When Law Goes PoP: The Vanishing Line between Law and Popular*.(2000)

Djävulen i "Djävulens Advokat" (1997) säger detsamma när han får frågan varför han just valt juridiken att verka igenom: "Law gets in everywhere!"

² Vad som utgör kriteriet för denna genre föreslår boken *Film and the Law*,(Greenfield, S, Osborn, G and Robson, P, 2001) på sidan 24,är upprätthållandet och/eller genomdrivande av rättvisan/lagen i någon form är en utgångspunkt, därutöver bör ingå i någon form lagens företrädare, dess arena, dess språk, och/eller dess auktoritet.

³Även Bo Carlsson i "Rättens trivialisering och avmystifiering" uttrycker detta.

⁴ Even the outward appearance of the courtroom is similar to the architecture of classical Athenian theater. The "scene", where the action in Greek tragedy takes place, is similar to the space in front of the bench where opposing counsel act, plead, and question witnesses. The "orchestra", where the chorus sings and dances, has its functional equivalent in the jury box. The "theatron", where the audience sits, is also present in the courtroom."(Machura, Ulbrich, 2001:125)

Jag har tittat på många filmer producerade mellan 1990 och 2000⁵ från Hollywood som på ett eller annat vis skildrar rättssystemet och dess aktörer. Samtliga handlar om svårigheten att uppnå rättvisa genom detsamma. (Jmf: Rafter 2001) De flesta är också s.k. "based on a true story" filmer.

Som metod har jag analyserat den visuella bilden och gjort en slags textanalys. Därefter och under tiden har jag hämtat skrivet material om filmerna från varierande källor. (se litteraturförteckning.)

Jag har bestämt mig för att analysera två filmer som har många likheter men också stora olikheter: "A Civil Action" (1999) och "Erin Brockovich" 2000. Detta för att kunna säga något explicit, men även något mer generellt om hur och varför verkligheten förändras när den beskrivs av Hollywood, och även för att kunna diskutera dem ur ett genusperspektiv. Den ena filmen har en manlig hjälteroll och den andra, vilket hör till ovanligheterna, en kvinnlig. Båda huvudrollerna får ett socialt engagemang och de transformeras genom rättsdramat i filmerna, men på olika sätt och olika resultat p.g.a. deras kön.

Alltså, jag har ett övergripande syfte: att försöka se vad som händer med rättsfallet och dess aktörer när det möter Hollywood. Naturliga följdfrågor blir då- Hur beskrivs detta av Hollywood? och, Varför förändras det verkliga rättsfallet och aktörerna? För det gör det, det kan sägas redan nu. Verklighetsbaserade historier på film undergår förändring av det enkla skäl att det som hänt i verkligheten ska transformeras till fiktion, ska "målas" upp på en duk. Ett annat skäl uttrycker Goldman (1993:145)⁶

".....Truth is terrific, reality is even better,
but believability is best of all. Because without it,
truth and reality go right out the window..."

Trovärdighet hänger också samman med publikens möjlighet till identifikation, vilket också är en viktig komponent i en film. Men det finns fler skäl till ändringar av verkligheten som jag ska försöka visa framgent. Filmer komprimerar händelser och människor för tydlighet och spänning. Man vill ha ett visst tempo, en rytm, man vill inte göra folk rastlösa, säger Soderbergh⁷ ("Erin Brockovich" DVD 2000) (Eller uttråkade.) Till viss del är det förståeligt med ändringar. I så omfattande, tidsmässigt långa rättsprocesser, kan man förstå att det krävs en hel del förkortningar för att passa filmduken. Vissa ändringar har tydliga syften, andra är mer förbryllande, vilket jag också kommer att försöka visa framöver. Filmmakare har sin artistiska frihet och mitt syfte är inte att beslå filmerna med "fel" utan att peka på vissa anmärkningsvärda förändringar och försöka att förklara varför.

⁵Dels för att jag är intresserad av vår nutid men även för att det är lättast att hitta, gamla filmer rensas bort från videobutikshyllorna. Utbudet domineras också totalt av amerikanska film.

⁶(i Greenfield 2001:58)

⁷Regissören till "Brockovich Brockovich.

A CIVIL ACTION

"A Civil Action" som kom ut 1999 med bl.a. John Travolta och Robert Duvall har getts många lovord. Asimow (1999, i Greenfield 2001) säger följande:

" The film dramatizes the human side of the litigation,
while presenting the realities of a complex tort litigation
more succesfully than any other film"

Visst, det är en mycket spännande och intressant film, med goda skådespelarprestationer. Men om man tror att filmen sanningsenligt beskriver verkligheten tar man något miste. Recensenten Rob Waring (1999) skriver:

"Thus , I fear the audiences for A Civil Action may come away from the film thinking they understand the workings of the litigation system, when in fact they are still missing some very important pieces of the puzzel"

"A Civil Action" bygger på ett autentiskt rättsfall som är nedtecknat av Jonathan Harr i boken med samma namn.⁸ (På svenska "Målet" 1995) Författaren har utgått från sina egna iakttagelser under en period av åtta år, och från upprepade intervjuer med inblandade personer. Därtill har han som källa använt den väldiga officiella dokumentationen, ca 50 000 sidor vittnesförhör och rättegångsprotokoll. Han kallar sin bok a work of nonfiction.⁹ (Harr 1995)

Hollywood tenderar att föredra enkla raka historier (Robson 2001) med en tydlig hjälte/hjältinna eller huvudrollsinnehavare. Film eller dramatik överlag bygger dessutom på konflikter och deras eventuella lösning. I denna film har man lagt in nya konflikter och tagit bort andra och förenklat historien.

Men vi börjar från början.

I inledningen av "A Civil Action" får åskådaren se skadeståndsadvokaten Jan Schlichtmann (John Travolta) rulla fram en skadad man i rullstol. Vi får höra hans röst prata om skadeståndsanspråk, och ranka människor i hur mycket skadestånd man kan få ut. En vit medelålders man ger mest, ett dött barn är värt minst osv.

Detta resonemang återfinns delvis i boken, (Harr 1995: 209,210) men med värt inom citationstecken och i sammanhanget görs denna kalkyl för att försöka förhandsberäkna det inneboende värdet i tvistemålet. Detta i syfte för att försöka låna pengar för att kunna driva målet vidare.

Detta kan ju förefalla oerhört cyniskt och det är också så som filmen porträtterar advokaten Schlichtmann.(Till en början med i alla fall.)

En pengahungrig hyena, som spelar högt och drar nytta av andras elände.

En recensent, Paul Tataru beskriver Travoltas karaktär i början av filmen som:

"a well-dressed scum" (Citerat från Greenfield 2001:69)

⁸ Enligt Greenfield (200:71,72) består historien i filmen av en blandning av Harrs bok och officiell dokumentation plus annat som inte stod i Harrs bok, men som han hade kännedom om. Dessutom oskrivna data från både kärende och svarande i fallet.

⁹ Äkta rättssociologiskt!

John Travolta menade att han snarare använde sig av de advokater han själv mött, för att forma karaktären, än av Schlichtmann själv, även om de hade träffats. Travolta uppfattade sättet som Schlichtmanns karaktär var skriven på som något arrogant och okänslig. (Greenfield 2001:75)

Till det yttre är Travolta och Schlichtmann väldigt olika. Schlichtmann är lång, smal och gänglig med stor mustasch. Travolta är närmast kort och satt och utan mustasch, detta är kanske inte så viktigt. Intressantare är skillnaden i karaktärsporträttingen. I boken (Harr 1995) berättas det att Schlichtmann bl.a. studerat filosofi och varit med i medborgarrättsrörelsen. Engagemanget i MBR ledde till något av en uppenbarelse för honom.

"Idén om ett ärorikt rättssystem hägrade för honom, ett rättssystem där ensamma *mödrar* tilläts utmana mäktiga *guvernörer*! Plötsligt insåg han att juridik inte bara handlade om testamente, skilsmässor och trista brottsutredningar-samhällets läckande avlopp och igengrodda rör. Att bli jurist, sa han sig, var kanske rentav det högsta mål man kunde sikta till"
(Harr 1995:65)

Schlichtmann är i boken (Harr 1995) snarare något av en idealist, renlevnadsman och väldigt ambitiös. En sammansatt karaktär som så många "riktiga" människor är.¹⁰

Här är ett annat resonemang ur boken.

"Rik och berömd och god, i betydelsen välgörande" fortsatte Schlichtmann begrundande. "Rik är inte så svårt. Berömd är inte så svårt. Rik och berömd är inte så svårt. Rik och berömd ihop är inget svårt det heller. Rik och berömd och att göra något gott-ja där börjar det svåra."
(Harr 1993:421)

I filmen poängteras hans smak för skraddarsydd kostymer och dyrbara representationer. Men han använder det som medel snarare än som mål. Han förstår vikten av yttre intryck. Detta överensstämmer med boken av Harr. I filmen har man dock lagt in ett klassperspektiv som jag inte finner uttalat i Harrs bok. Schlichtmann beskrivs i filmen som något av "the underdog" Han har en liten firma, har inte "rätt" skola bakom sig, dvs. Harvard, (Han läste på Cornell) och kommer inte från rik, fin bakgrund.

Rent dramaturgiskt krävs det att en huvudrollsinnehavare genomgår någon form av förändring för att vara intressant. (och för att få kallas huvudroll) För filmens Schlichtmann blir den mest betydande förändringen en inre. Han går från motvilligt intresserad av faller till djupt involverad. Han går från att endast ha pengar och ära för ögonen till att verkligen vilja söka rättvisa och upprättelse för sina klienter. Från egoism till idealism, (altruism) från ytlighet och fåfänga till verklig moral och samvete.

¹⁰ Kennedy(1998) skriver i mitt tycke något surmagat och missunnsamt: "In short Schlichtmann, now 46, has managed to achieve though the cult of celebrity what eluded him in the courtroom. Never mind that the 1995 book by Jonathan Harr on which the movie is based is unstinting in exposing Schlichtmann's flaws. Never mind, if the buzz is to be believed, the movie will treat Schlichtmann with a complexity and nuance that are rare for Hollywood. None of that matters, because Travolta's a star, baby. And so is Schlichtmann Schlichtmann. (Greenfield 2001)

Det blir naturligtvis mer spännande så, än att ha en hygglig karaktär från början. Här följer filmen 90-talets (det amerikanska) tvetydiga förhållande till advokater på vita duken. (Steve Greenfield 2001, Rafter 2001) De beskrivs ofta som amoraliska, pengasugna, karriärister (ex. Djävulens advokat, (1997) Liar, Liar, (1997)The Firm, (1993)Murder of Crows, (1998) som så småningom får ett moraliskt uppvaknande. Detta hänger samman med Hollywoods bild av rättssystemet i sig, som uttrycks som manipulerbart, något korrupt, (Rafter 2001) där pengar har en stor betydelse för utfallet.¹¹ Oftast vinner, trots allt rättvisan genom ovan beskrivna system men det krävs en extremt ihärdig och duktig advokat.

Inledningen av "A Civil Action" etablerar Schlichtmanns karaktär. Därefter försöker en av hans kolleger få honom att vilja ta sig an fallet Woburn.¹² Det handlar om en by där ovanligt många barn dött i leukemi. (Enligt Harrs bok (1995) är det snarare så att hans kolleger försöker få honom att avstå.) Schlichtmann kör ut i sin Porche till Woburn för ett möte med familjerna i syfte att avsäga sig fallet.

Familjerna med Anne Andersson (Kathleen Quinlan) i spetsen vill ha hjälp att förstå varför deras barn dött i leukemi. Hon förklarar att de vill veta sanningen och få en ursäkt och att de inte är intresserade av pengar. Schlichtmann säger att man måste kunna peka ut någon som skadeståndsskyldig för att kunna driva fallet. Har man ingen sådan kan han inte åta sig fallet. Föräldrarna säger något osäkert att de tror att dricksvattnet varit förorenat och att det finns ett garveri i närheten. Schlichtmann viftar otåligt bort dem, föräldrarna ber honom att åtminstone titta på omgivningarna.

- Vad ska det åstadkomma? säger han förargat.

På hemvägen har han nog inte för avsikt att göra dem till viljes men han blir stoppad av polisen för fortkörning, (hans andra, 1:a fick han på vägen dit, arrogans mot lagbestämmelser, och han raljerar senare även över landsorten.) på en bro.

Här är det som om ödet griper in, han stannar och tittar ner i vattnet (Greenfield 2001:70) och bestämmer sig för att undersöka vidare. Från den här punkten kommer hans liv "flyta" åt ett annat håll, än dittills.

Det flytande vattnet är klart symboliskt(Ibid)

Vatten är en bra metafor för liv och känslor. Det är nödvändigt för vår blotta existens. Man använder sig av detta grepp vid flera tillfällen. T.ex.:

En av garveriarbetarna, Al Love (James Gandolfini) ser på med oro när hans fru håller upp vatten vid middagsbordet till deras sex barn.

Mr Riley (Dan Hedaya) garveribasen demonstrerar sin fientlighet och hur silikon hålls på läder, genom att hålla ut ett glas vatten på Schlichtmanns fint polerade konferensbord. (Faktiskt gör han även så i boken. Harr 1995:187) I slutet av filmen får Schlichtmann en "flash-back" av händelsen genom att någon spiller ut ett glas vatten på ett bord vilket leder honom till att ta upp kampen på nytt ¹³.

¹¹ Jämför The Common Place Of Law (1998) kap.”with the law” eller “Playing whit the law”

¹² Ett s.k ”föräldralöst” fall. Besvärliga fall som ingen tar sig an kallas för ”föräldralösa”

¹³ Vad man inte, i mitt tycke förvånande, använder sig av i filmen som finns i Harrs bok (1995:186) är följande scen. Ute på Grace marker var Cheeseman med sitt team av experter för att övervaka Schlichtmanns experter. Regnet börjar vråka ner och när Cheeseman rusar ut för att fälla upp suffletten på sin bil ser han Schlichtmanns Porsche. Den hade öppet soltak och båda

Åter till "A Civil Action".

Schlichtmann kliver ut i myllan med sina fina skor och noterar namnen på två företag, Beatrice och Grace, i området. Väl hemma på kontoret jublar han, då han förstår att dessa företag är stora och rika. Han tar fallet.

I boken av Harr 1995 får Anne Andersson och de övriga Woburnfamiljerna betydligt större utrymme. De vet också betydligt mer om saken än vad som framgår av filmen, och är betydligt mer aktiva. En pastor Young har helt fallit ur filmens handling.

Filmens Anne Andersson är en blandning av henne och Donna Robins.(Greenfield 2001:71)

I filmen framställs de som något av passiva offer och det ger ju mer glans åt Schlichtmanns hjältegloria.

Detta tycks vara viktigt för dramaturgin att skapa en ensam hjälte. Därför tonar man ned familjernas engagemang och dessutom skruvar man upp en konflikt mellan hjälten och hans medarbetare. Individerna kontra kollektivet.(Robson 2001) Drama arbetar ofta utifrån tydliga dikotomier.

I verkligheten var Schlichtmann och hans medarbetare mer överens och tog de alla flesta beslut gemensamt.

"Processer är krig -det börjar med en krigsdeklaration, stämningen" säger filmens Schlichtmann och den lilla firman stämmer de stora firmorna.

Miljöskyddsnämnden och CDC (Centers for Disease Control) fann förorenat vatten, (främst TRI, tricloretylen) i vattentäkterna, de s.k. dammarna G och H. Men de kunde ej faställa var föroreningarna kom ifrån, och om det hade definitivt samband med den höga frekvens av barnleukemi i området.¹⁴

Detta är vad stämningen handlar om.

I bok och film försöker Schlichtmann & Co. bevisa att W.R Grace, tillverkare av maskinkomponenter och J.J Rielys¹⁵ garveri som ägdes av storföretaget Beatrice, är de skyldiga till farliga utsläpp som nått vattentäkterna och förorsakat 8 dödsfall av leukemi.

I verkligheten fanns en tredje svarande som miljöskyddsnämnden pekat ut. Unifirst, ett familjeföretag i området. De gör upp i godo och faller ur handlingen på ett tidigt stadium. Att de inte nämns i filmen är väl av utrymmesskäl och/eller att det inte svarar upp mot bilden av starkt, styggt, samvetslöst storbolag.

Miljöskyddsnämnden och andra myndigheter är betydligt mer intresserade och aktiva i Woburn än vad som framgår av filmen. Jag tror man utgår från amerikansk kulturs allmänna devis om att statlig inblandning inte är av godo.

sidorutorna nervevade. Han tänker först veva upp rutorna och dra igen taket men så struntade han i det. "Senare iakttog Cheeseman Schlichtmann när han öppnade ena sidodörren till Porshen. Vattnet dröp ur bilen och Schlichtmann svor så det osade, och Cheeseman skrattade högt och hjärtligt för att Schlichtmann skulle höra honom."

¹⁴ Många vuxna hade också cancerrelaterade sjukdomar, och andra ovanliga åkommor plus hög andel missfall bland gravida.(Harr 1995)

¹⁵ I filmen heter han endast J. Riley, av någon underlig anledning.(Greenfield 2001:71)

Staten får helst representeras av ett svårhanterligt rättssystem och inte av en instans där man kan få hjälp.

Återigen, en advokat, individen kontra kollektivet, staten, etablissemangen.

W.R Grace företräds av Mr Cheeseman¹⁶ (Bruce Norris) som arbetar på ett stort juristhus.

J.Rileys garveri som ägdes av Beatrice Foods företräds av Jerry Facher (Robert Duvall).

Facher undervisade i processrätt på Harvard och beskrivs både av film och bok som något kufisk, snål, kärv och ytterst kompetent.

Fachers och Cheesmans göromål blandas samman något i filmen,¹⁷ För förenklings skull, möjligen.

Facher är den som (jämte Schlichtmann) beskriver rättsprocessen som ett spel¹⁸ Hans cynism är om möjligt än mer uttalad än hos Schlichtmann och består filmen igenom.

Stämningen är gjord, och Cheeseman kommer upp med motdraget "Klausul 11" som innebär att man kan stämma den som stämt en om stämningen är orimlig. (Återfinns i boken också)

Den som får fallet är domare Skinner (John Lithgow), han avvisar "Klausul 11". Detta till trots att han tydligt ogillar skadeståndsadvokater och har en vänskapsrelation med Facher. I verkligheten satte dock Skinner ännu fler käppar i rättvisans hjul. Filmmakarna kanske inte ville att filmen skulle kantra över till att handla om en partisk domare, vilket nästan är fallet i verkligheten. (Jag tror som (Rob Waring 1999) att man ville visa svårigheter överhuvud tagen med civilrättsliga processer, rättsprocessens "spel" och det kostsamma i det hela.)

Nu tar omfattande undersökningar vid av det förorenade området, och många, långa intervjuer med berörda familjer och garveriarbetare görs av bägge parter.

Al Love (James Gandolfini), garveriarbetare är den som först tar bladet från munnen och berättar om avfallsdumpning. Han börjar undra vems sida han borde stå på, hans samvete vaknar.

Sedan bekänner fler och fler arbetare på garveriet, som först nekat om någon kännedom om dumpning eller farlig kemikalieanvändning, att det så gjorts.

Mr Riely garveriets chef och markägare nekar dock hårdnackat till några oegentligheter med avfall eller kemikalieanvändning. (Här är scenen där han håller vatten på bordet.)

Vad som inte nämns i filmen är att federala statsåklagarämbetet kopplas in och börjar en officiell utredning och att efter hot om att vid vite ålägga dem att vittna inför en åtalsjury, får arbetarna "minnet att vakna". Harr 1995:176)

(Ej heller att en delstatlig hälsovårdsinspektör beordrat en motvillig Riely att ta bort garveriafall farligt nära Aberjonafloeden som ledde till vattentäkterna G och H. (Harr 1995:189,190)

¹⁶ Av något outgrundligt skäl kommenterar både Facher och Domare Skinner hans namn. (Kennedy i Greenfield 2001:71, fotnot) Många amerikaner har konstiga namn tycker jag, varför kommentera just hans?

¹⁷ (Greenfield 2001:71)

¹⁸ Att jämföra med The Common Place of Law kap. 5 Ewick och Silbey 1998.

Al Loves roll betonas i filmen, ensam man med civilkurage mot kollektivet. Myndigheternas roll nedtonas myndigheter är passiva.

Schlichtmanns lilla advokatfirmas kostnader för att driva målet drar i höjden. Expertis och undersökningar, representationer osv. kostar pengar, detta löper som en röd tråd genom filmen. Det blir en kapplöpning av tid och pengar. Har man råd att driva målet vidare? I slutet av filmen har man satsat alla sina sista slantar och lånat vad man lånat kan. (I verkligheten blev Schlichtmann också bankrutt)

Att man poängterar pengars betydelse i rättsprocessen tycker jag mig se ofta i filmer av senare datum.¹⁹ T.ex. är ovan nämnda filmer, Dead man walking, Murder of Crows, Insider. Man ska ha råd att anlita bra advokat d.v.s. dyr advokat, ha råd att driva processer under lång tid. Trots detta, trots alla odds brukar ändå rättvisan segra med hjälp av god och hängiven hjälte och i få fall hjältinna.

Igen dikotomier eller spänningsförhållanden,- rik mot fattig, storföretag mot liten enskild firma/människa, resursstark- resurssvag, amoralisk- moralisk. Falskhet och fusk –mot sanning och rättfärdighet. –

I ett skadeståndsmål är idén att förlika, inte att gå till rättegång, säger filmens Schlichtmann. - Det är bara idioter som har något att bevisa som hamnar där, och då menar jag inte om målet – utan om dem själva.

När Schlichtmann får budet om att motparterna vill förlika sitter han i sin bil i regnet.(Vatten igen.) I parallella bilder får åskådaren se hur han minns en djupt gripande berättelse om hur ett barn dog i armarna på sina föräldrar i regnet (vatten) i deras bil. (Denna berättelse föranleder Facher att säga att föräldrarna måste aldrig få vittna.)

Nu tycks ett samvete och äkta engagemang vakna till i Schlichtmann. Nu är det inte fråga om pengar längre utan om upprättelse, rättvisa.

I nästa scen, en mycket laddad sådan, vid lyxigt (betalt av Schlichtmann & Co.) förhandlingsbord, begär Schlichtmann en hisnande stor summa pengar. Totalt 320 miljoner dollar.

Facher lämnar helt sonika rummet och Cheeseman följer på.

Advokatkollegerna Conway,(Tony Shalhoub) Gordon, (William H. Macy) Crowley, (Zeljko Ivanek) häpnar och blir förbannade.

Schlichtmann säger: - De ser ner på oss! De tror vi är utpressare. De tror att de kan köpa oss!

- Ja, ock! replikerar Conway.
--Nu måste vi gå till rättegång!

I verkligheten var alla, efter diskussioner överens om vad de skulle begära,²⁰ utom Conway, den som ger dem idén om att begära så mycket är Charles Nesson, juridikprofessor vid Harvard. Han kommer att bistå Schlitchtmann under största delen av processen. Han är helt borta ur filmens handling. Återigen poängtering av ensam hjälte.

¹⁹ Jag undrar om Hollywood är medvetna om att man kan tolka det som om de företräder ett s.k. marxistiskt konfliktperspektiv- i vilket i korthet går ut på att rättssystemet är till för att de besuttna klasserna ska kunna behålla sina privilegier och upprätthålla samhällets klasssystem.

²⁰ Sammanlagt 410 miljoner dollar utslaget på 30 år. (Harr 1995:270)

Rättegången kommer igång. Man väljer, kanske av utrymmesskäl att inte visa jury-uttagningen. Juryn är ovanligt anonyma i denna film, annars brukar Hollywood gärna använda den som representanter för allmänheten och som då ger tittaren en bra möjlighet till identifikation. (Machura, Ulbrich, 2001.)

I inklipp får vi se Facher undervisa i taktik- säg hela tiden protest, protest, protest, det stör rytmen hos den andra advokaten. Facher var utan tvekan en skicklig advokat om än cynisk.

han efter noga övervägande beslutat sig för att ge juryn 3 frågor. De måste fastställa tiden för föreningarna och om bevis finns för att företagen är skyldiga, för att rättegången ska fortsätta. Om den fortsätter kommer föräldrarna att tillåtas vittna. Frågorna är svårformulerade och Schlichtmann rasar, säger att det är exakt vad Facher vill. Domaren hävdar nästan hysteriskt att det är hans egen idé.

I verkligheten fanns det fler turer kring processen. Filmen bl.a. drar samman att Skinner delade upp processen i två delar och därefter kom med kniviga frågor.

Ur Harrs bok: "Woburnhistoriens sammanhang hade slagits sönder, först av det olycksaliga uppdelandet i två processfaser, sedan av Facher genom hans hänsynslösa protesttaktik, och nu på sluttampen av de fyra frågorna. Man måste samla ihop bitarna igen, ge en helhetsbild som jurymedlemmarna kunde förstå" (Harr 1995:355)

Facher (och vid andra tillfället hans adjutant Mr. Jacobs, som fallit ur filmens handling) diskuterar förlikning vid två tillfällen till utöver ovan beskrivna, innan rättegången, det visar filmen också, men tid, plats och siffror och att Schlichtmann diskuterar med sina kompanjoner är förändrat.

I korridoren, i väntan på juryns utslag utspelar sig följande scen i filmen mellan Facher och Schlitchmann, ett destillat av Fachers attityd och förlikningsdiskuterande, finns inte i denna renodlade form, eller plats i boken.²¹ Facher görs också mer cynisk än i verkligheten, kanske för att kontrastera bättre, och för att tydliggöra storbolagens hantlangare som väldigt skurkaktiga.

Facher: -Det här är vad jag tror.- skyldig, pekar på Cheesman, inte skyldig, klappar sig själv skrockande på bröstet.- Det kommer de att säga. Allt skit om datum och vattenprover är det ändå ingen som förstår. Det handlar alltid om människor. Du hittade en som såg honom dumpa gift, men ingen såg mig.
- Vad tror du?

Schlichtmann: - De ser sanningen.

Facher: - Sanningen? Jag trodde att vi talade om en rättssal. Du vet att man inte hittar sanningen i en rättssal. Man har tur om man hittar något som ens påminner om sanningen
Det tycker inte du- sen när?

Schlichtmann: - åtta barn är döda, Jerry.

²¹ Ibland är filmen väldigt effektiv i sin beskrivning.

Facher: - Schlichtmann, din kostym klär dig bättre än sentimentaliteten. Så har du inte tjänat

dina pengar. Det slutade handla om döda barn när talan väcktes i domstol. Jag vet att du gillar att satsa högt. (håller fram en 20-dollars sedel) Vi testar din nyfunna tro på våra domstolars rättfärdighet - med ett vad med höga insatser.

Schlichtmann: - Det räcker inte för förlikning.

Facher: - Det är inte vad jag har hört.

Schlichtmann: - Från vem?

Facher: - Från skattemyndigheterna som hoppas få in din skatteskuld på 2,5 miljoner dollar. OK, om jag lägger till nollor, 20 miljoner dollar. Då får du en annan syn på sanning, rättvisa och döda barn.²²

Schlichtmann: - Vill du tala förlikning, samlar vi beslutsfattarna och snackar allvar.

Facher: - De är ju här. Jag är "Mr Beatrice", jag måste inte ringa någon. Måste du? Det är bara du och jag. Vi är som kungar. Vi är kungar. Vi sitter i slottet och beslutar om andras öden och räknar pengar. Om det är verkligen sanningen du letar efter, leta då efter den där den finns, i en avgrund. (At the bottom in an bottomless pit)

Juryns utslag blir Ja till Grace, Nej till Beatrice. (så ock i verkligheten),

Den mest anmärkningsvärda förändringen från verkligheten är nog hur man hanterat slutet i filmen.

Vad som händer i filmen är följande....

Beatrice och Jerry Facher är ute ur bilden. Kvar är Grace.

Advokatkollegerna vädjar om att förlikning måste ske. Schlichtmann säger- Inteckna mitt hus gör vad som helst, jag bryr mig inte. Gordon svarar att det är redan gjort, plus hans eget och kollegernas hus och livförsäkringarna är lösta osv. -Hur som helst måste det se ut som om vi har pengar annars får vi inte en cent, säger Schlichtmann. (vid förlikning)

Gordon, Conway och Schlichtmann tar in på flott hotell i New York. Schlichtmann åker och träffar VD:n för Grace, Al Eutris (Sidney Pollack)²³ på Harvard klubb. Schlichtmann berättar i bilder för sina kolleger om mötet med Eutris. Här poängteras statuskillnaderna, " the underdog"

-Jaså, Schlichtmann seglar inte? Har han inte gått på Harvard? Han kan inte de oskrivna reglerna på Harvard's klubb. Långt om länge kommer Eutris med ett bud som ligger exakt på firmans smärtgräns, 8 milj. dollar. Men Schlichtmann tar det inte och kollegerna rasar.

Tillbaka till ett utblottat kontor rasar Gordon igen. Ute öser regnet ner.²⁴

Schlichtmann hävdar att det inte handlar om pengar längre, Gordon vill veta vad han offrat allt för. Schlichtmann svarar inte. Men senare antar han ändå budet.

Domare Skinner upplyser åskådaren om att förlikning har skett och att budet är hemligt. Vådan av hemliga överenskommelser kritiserar av flera, däribland Rob Waring.²⁵

²² Han erbjöds aldrig 20 milj. av Facher i verkligheten.(Harr 1995, C.Ryan 1999.)

²³ En självsäker och självbelåten typ om än godmodig, utmärkt spelad av Sidney Pollack. Han gör ofta denna typ av figur när han skådespelar, annars är han regissör.

²⁴ Vatten symbol för turbulenta känslor.

Nästa scen är hos familjerna där pengarna ska fördelas. Firman tar mindre än överenskommet, men vad familjerna ville ha var en sanering av området och en ursäkt vilket de inte kommer att få. -Den enda meningsfulla ursäkt ni kan få är från mig, säger en märkbart olustig, nervös och ödmjuk Schlichtmann.

. - Jag ber om ursäkt.

Anne uttrycker hur icke meningsfullt det är för henne, hon och de andra familjerna är besvikna.

Kollegerna lämnar Schlichtmann ensam och menar att målet är över. Avskedet sker symboliskt nog i träsket vid floden i Woburn med Crowley, Gordon och Conway väntar uppe på bron.

Men Schlichtmann ger inte upp. Han är nu fattig vilket får illustreras av att han åke kollektivtrafik, har bullrig, liten lägenhet och äter i enkel kafeteria.

Schlichtmann åker till Woburn igen och tar kontakt med, en till en början med ovillig Mr Granger.

Han avslöjar att Mr Riley bett honom att sanera området 1981 eftersom miljöinspektörer skulle kolla stället.

De dumpade avfall flera nätter i rad. Sista natten kastar ungdomar smällare vid dumpningsplatsen och det exploderar med en kraftig smäll och eldutveckling. (mycket effektivt visuellt men händer inte i verkligheten.) Grangers vittnesmål plus tonvis med annat Woburn-material skickar Schlichtmann till miljövårdsstyrelsen.

Han har inte råd eller kraft nog att överklaga själv. Han har förlorat totalt, men skulle göra om det igen, hör man hans röst säga.

På textremsa står att läsa att resultatet blir att Facher på Beatrice får en stämning. Domare Skinner beslutade att Riley medvetet undanhållit bevisning.

Hans garveri revs 1990.

W. R. Grace åtalades för falskt vittnesmål om firmans användning av TCE, aceton och toluol så Cheesman får en stämning. Firman bestred inte åtalet. Fabriken i Woburn stängdes 1990.

Anne får i tidningen se rubriken - Åtal väcks mot företagen i Woburnfallet. Hon ler och textenremsan meddelar att :

Av rädsla för en ny process gick firmorna med på att betala sin del - av de 69,4 miljoner dollar som saneringen kostade.

I följande scen sitter Schlichtmann framför en häpen domare²⁶ som säger att syftet här är inte att förödmjuka honom utan att verifiera era uppgifter. Vart har alla era pengar tagit vägen? efter 17 år som advokat. Vad hände?²⁷

Schlichtmann småler men svarar inte.

²⁵ Man betalar för människors tystnad, man får inte diskutera innehållet i fallet med någon. Detta betyder att de samlade bevis mot ett företag inte får delges andra, som kanske behövt det för att driva liknande mål. Dessutom får allmänheten aldrig veta om de brottsliga förehavandena, och på så vis undgår skadegörarna offentlig nesa.

²⁶ Domaren är faktiskt en kvinna, spelad av Kathy Bates, annars figurerar få kvinnor i denna film.

²⁷ Gäller hans skulder, skattemål. Skrivs inte om i Harrs bok.

I eftertexten skrivs det att det tog många år att betala skatteskulden men bara ett år att försvinna från unkarlstoppelistan. Idag praktiserar han miljö rätt och företräder 60 familjer i Toms River i New Jersey, i ett nytt fall med förorenat vatten.

I verkligheten enligt boken (Harr, 1995) sker 5 förhandlingsmöten med Eustis och eller hans underhuggare Keating. Gordon, Conway och Phillips är med på de flesta. Ett möte har Schlichtmann och Eustis själva på Harvard. Schlichtmann vet inte vad han ska säga men får ur sig något i stil med att här måste en massa avancerade affärer göras upp.

" Eustis log överseende: Inte alls Det är en oskriven regel att aldrig diskutera affärer här."

(Harr 1995:410)

Eustis är otrevligare och halare än vad han framställs som i filmen. Schlichtmann har hela tiden diskussioner och rådslag med sina kolleger. Återigen gör filmen Schlichtmann mer ensam än vad han var.

Det blir så småningom en förlikning med Eustis, men först efter det att han dragit tillbaka sitt första bud och att fas två i rättegången inletts. (Och att Schlichtmann informerat familjerna om läget.)

"Keating kom med det ena yrkandet efter det andra på Grace vägnar. Förlikningen skulle i praktiken inte bli av framhöll Keating, såvida domaren inte godkände Graces hemställan om en ny rättegång och annullerade det tidigare juryutslaget. Dessutom måste det se ut som om uppgörelsen inte hade kommit till stånd *efter* det att domaren utlyst ny rättegång.

Denna kohandel retade Schlichtmann men han ställde upp på de ändå.

Det fanns knappast något val. Han misstänkte att domaren tänkte utlysa ny rättegång för Grace i vilket fall som helst. Något han blev säker på när Skinner bredvilligt gick med på Keatings uppiktade kronologi. "Det var aldrig frågan om någon andra fas i realiteten" sa Schlichtmann bittert till Conway. " Domaren var inriktad på att förstöra för oss hela tiden, vi fick ut pengarna i absolut sista minuten."

(Harr 1995:431)

Skadeståndssumman skulle hållas hemlig men väldigt många kände till den. TV och radionyheter basunerade ut beloppet som påstods röra sig om åtta miljoner dollar.(Harr 1995:432)

Familjerna och pastor Young blev än mer förbannade över resultatet än vad som framgår av filmen.

Gordon betalade alla skulder förutom dem till skatteverket.

Schlichtmann gav sig iväg för en månads semester på Hawaii, under tiden publicerade Miljöskyddsnämnden en rapport om de pumpningsprover man gjort i dammarna G och H ett år tidigare, före rättegångens början. Nämnden experter drog en avgörande slutsats.

”Både Grace och Beatrice var ansvariga för förorenandet av såväl Aberjona-akviferen som vattenreservoarerna. Vid ett offentligt möte i Woburn fastslog nämndens verkställande projektledare att Beatricemarken var det grövst förorenade området inom akviferens region och bar den största skulden till nersmutsningen av dammarna.

Woburnjuryn hade alltså haft fel. Grundvatten från Beatrices femton tunnland hade tagit sig fram under Aberjona och nått dammarna, precis som Schlichtmanns expert gjort gällande. Med tanke på det korta avståndet mellan Beatricemarken och dammarna - inte ens hundra meter - borde detta varit uppenbart även utan Miljöskyddsrapporten. Juryns utslag framstod som ett exempel på hur ett tvistemåls stridigheter och en rättsprocess regler och förordningar kan skymma verkligheten. Men som Schlichtmann såg det var domaren ansvarig: han hade lett juryn på villovägar.”

(Harr 1995: 436)

Nesson hjälper Schlichtmann med överklagan i Beatricemålet.

Nu hittar Gordon en rapport²⁸ som styrker alla deras experters utlåtanden. Här fastslås att grundvattenflödet under garveritomten löpte österut, mot dammarna G och H. Denna utredning beställd av Riley själv, hade hemlighållits. Schlichtmann hade vid upprepade tillfällen utbett sig om all dokumentation av det här slaget från Beatrice-sidan. Facher måste ha vetat om rapporten!²⁹

(Det här beskrivs märkligt nog inte i filmen.)

Saken tas upp inför Skinner igen. Märkligt och upprörande erkänner han ingen ny rättegång.³⁰ Han tycks klart vara på Fachers och Beatrices sida. (Harr, 1995)

Schlichtmann tar upp det hela inför appellationsdomstolen. Hans ursprungliga överklagande avslås. Hans andra, gällande ämbetsmannabrott gillas delvis. Dessa regelbrott kunde ta sig många former. Var det slarv? eller frågan om överlagt bedrägeri?

Kanske skulle rapporten inte påverkat utgången av målet såsom Skinner förfäktat. Skinner hade underlåtit att fastslå det aktuella regelbrottets vidd och innebörd. I detta avseende hade han missbrukat sina befogenheter, vilket förvärrades av att han fortskred med egna rön och slutsatser rörande just de spörsmål som ett uttömmande förhör rimligen borde ha kunnat klargöra.

" Med andra ord hade appellationsdomstolen gett Skinner en skarp tillvättavisning. Och för att gottgöra försyndelsen vidtog man till på köpet en ovanlig åtgärd: saken återbördades till Skinner för fortsatt utredning, av kraftfull och "aggressiv natur". När Skinner väl fullgjort detta värv hade han att rapportera tillbaka till

²⁸ Yankee-rapporten. En 60 sidor lång rapport av en miljövärdsspecialiserad firma som kallade sig "Yankee-ingenjörerna" Första sidan bar titeln "Hydrogeologisk undersökning av John J. Rileys Garveri". Slutförd 1983, tre år före Woburnrättegångens start. (Harr 1995:440)

²⁹ "Schlichtmann kände sig upprymd och förbannad på en och samma gång den där dagen. Att undanhålla eller undanröja bevis betraktades inom den juridiska yrkeskåren som föraktligare än att stjäla pengar av en klient." (Harr 1995:441)

³⁰ "Civilprocessens lagar beskriver klart och tydligt följderna av den här typen av grava regelbrott. När otillbörligt undanhållande av bevis hindrat en uttömmande och rättvis uppgörelse inför domstol tillerkänns den förfördelade parten en ny rättegång" (Harr 1995:441)

appellationsdomstolen, vilken nu och framdeles bibehöll Juridiktion i saken."

(Harr 1995:447)

Schlichtmann tar kontakt med Larry Knox som gjort undersökningen hos Riley. Han berättar om att han sett Rileys mannar forsla bort avfall. Mr Granger bekräftar att han beordrats att bortforsla diverse material av J.J Riley. Riley gjord klart för honom att aktiviteterna måste utföras i hemlighet, innan Miljöskyddsnämndens folk anlände för att göra pumpningsprover.(Ibid:453)

Skinner beordrar nu en fullständig utredning. (Ibid: 455)
Följande två månader lyssnade domare Skinner till 26 vittnesmål och erhöll ett bevismaterial som omfattade nästan 3000 sidor. (Ibid 457)

Riley kallas nu, 3 år efter sitt första gästspel i vittnesbåset, dit igen. Nu erkänner han mened. Han hade ljugit om att aldrig forslat bort avfall, aldrig sett hälsovådliga sopor på markerna, att ha bränt upp alla journaler tiden före 1979 och även farit med lögn angående den maskin som använt tetrakloretylen. (Ibid 460,461)

Även Facher och hans adjutant kallas till vittnesbåset. Skinner konstaterar att Riley begått mened. Mary Ryan (Rileys personlige advokat) var skyldig till "medvetet ämbetsbrott" genom underlåtenhet att ge Schlichtmann Yankee-rapporten.

Facher rentvåddes däremot helt. (Harr 1995)

Mary Ryan, som numera hade engagerat en egen advokat bad domare Skinner att ta under omprövning att hon skulle vara skyldig till "medvetet ämbetsbrott". Domaren vägrade, då gav hon domstolen en edsvuren skriftlig utsaga där hon sa att "svarandepartens, (alltså Facher, min anm.) rättsombud haft full kännedom om Yankee-rapporten under inledningsskedet" (Ibid 464) Ryan åberopade 41 dokument - brev, PM, telefonnoteringar, budkvittenser - till stöd för sin sak. Skinner svarar: "Vad jag vet föreligger ingen regel eller praxis som tillåter en jurist i Mary Ryans position att undanhålla information fram till en tidpunkt då det ligger i hennes egenintresse att avslöja den, och då insistera på en omprövning från domstolen sida." (Ibid.)

Hon fråntogs rätten att inkomma med fler yrkanden eller skriftliga inlagor! (Ibid.)

I rapporten Skinner skrev till appellationsdomstolen menade han bl.a. att Schlichtmann inte hade haft någon verkligt stöd för att kemikalier skulle ha dumpats på garveriets industritomt, och att han " varit klart medveten om att det inte förelåg några fullgoda bevis mot sagda påstående". (Ibid 465)

Han fann at Schlichtmann kränkt Klausul 11 genom "omdömeslöst förfäktande av anklagelser utan stöd i fakta".(Ibid)

Detta var detsamma som ämbetsbrott. Detta tyckte dock Skinner kunde ställas mot Ryans oegentligheter och en skarp varning var straff nog för dem båda.

"Cirkeln var slutet. Det hade börjat med Klausul 11 och det slutade med Klausul 11" (Ibid)

Schlichtmann är vid det här laget knäckt. Han bor på firman men tar inte del av nya ärenden.

Han gör en förnyad prövning i appellationsinstansen. När den avslogs gick han till Massachusetts Högsta Domstol för att genomdriva en officiell utredning av Mary Ryans och hennes kollegers görande och låtande.

Avslogs.

Därefter en inlaga till - Förenta Staternas HD - där han utbad sig om certiorari, (Överdomstols infordran från underdomstol av protokoll i ett mål) Avslogs. (Harr 1995).

Woburnmålets hela arkiv, fyrahundra kartonger körs till tippet. Inte som i filmen, till miljövårdsnämnden. (Ibid 469) De tillkännagav (på egen hand) en omfattande framtida saneringsplan för Aberjonaakviferen. Den var kostnadsberäknad till drygt 69 miljoner dollar och skulle ta 50 år att slutföra. Den största och mest kostsamma miljöupprustningen som någonsin förekommit i New England.

De stämde också både W. R. Grace och Beatrice Foods för att de skulle betala kostnaderna för den tidigare upprensningen.

Grace gick med på detta och även Beatrice efter den del bestridanden.

W. R. Grace åtalades också av Statsåklagarämbetet p.g.a. bolagets lögnaktiga uppgifter till Miljöskyddsnämnden. (Det var Schlichtmann som riktat Justitiedepartementets uppmärksamhet på detta i samband med Al Loves avslöjanden)

Grace erkände sig skyldig (på två av åtalpunkterna) och dömdes till maxböter vilket var 10 000 dollar. Strax därefter la de ner Woburnfabriken.(Ibid 470)

Boken avslutas med att Schlichtmann funderar på självmord, men bestämmer sig för att fortsätta leva. Filmens avrundning med att han återigen praktiserar advokatycket, får man väl hoppas på är sant.

LITEN SUMMERING OCH REFLEXIONER

Alltså, i mina ögon, efter att ha läst "Målet" är domaren den som gör det svårast för Schlichtmann & Co. att nå framgång.

Kostnaderna för att driva målet är också en avgörande faktor. Denna faktor poängteras också i filmen men där nedtonas domarens roll, och Fachers skicklighet och cynism betonas mer.

Filmen tycker jag mig ge sken av att målet blir till ett spel som bedrivs, där engagemang och medkänsla är till förfång.

Filmen påtalar inte Rileys mened och hela historien med undanhållna bevis.(Förutom textremsan i slutet som nämner det.) Vet inte riktigt varför kanske just för att domare Skinners roll inte skulle bre ut sig.

Man undanlåter i filmen konstigt nog att berätta om Schlichtmanns överklaganden och låter miljövårdsstyrelsen vinna målet. De har tidigare knappt nämnts i filmen och ges nu den goda rollen. (Hållningen gentemot myndigheterna blir lite av en kovändning.)

Att driva miljömål, tycks överhuvudtaget vara svårt, då bevisningen är svår att bemästra. Det finns hela tiden en annan expert som kan bestrida ens tes.

Målet i filmen får också en mer "happy ending" än vad som skedde i verkligheten. Troligen tror producenterna att biopubliken inte skulle stå ut annars. Man låter det

gå rejält illa för huvudpersonen, (vilket det i verkligheten också gör,) men har utrustat honom med ny moral och resning.

Förutom Anne Andersson är det väldigt tomt på kvinnor i filmen. (Det figurerar en på kontoret i början.) Man får lätt intrycket av att processer och domstolens spelplan (arena) en manlig domän.

I boken omtalas två kvinnor varav Rikki Klieman³¹ är en. Den andra Teresa Padro hade under de 8 år som beskrivs , ett femårigt förhållande.

Hollywood brukar annars gärna klämma in en kärlekshistoria om de bara kan. Möjligen tyckte filmmakarna att han gjorde sig bättre ensam, ensam mot alla, att hans ihärdighet (fanatism) tydliggjordes bättre. Och kanske ville de också säga att det krävdes en ensam, helt ensam riddare att driva målet i hamn. Annars lägger Hollywood gärna in en relation med en kvinna, åt en manlig hjälte, för att visa något om hjältens känslomässiga sidor och manliga potens. Och som ren ögonfröjd.

Man har faktiskt låtit filmens hjälte vara ganska tvetydig. Hans förändring från karriärsvarg till kämpe för rättvisan är inte övertydligt. Det är kanske tack vare Travoltas subtila spel som gör att advokaten i "A Civil Action" så spännande och intressant. Filmen är inte heller sötad med sentimentalitet som Hollywood annars gärna gör.

³¹ Hon hjälper honom i boken vid ett flertal tillfällen. Det är hon som för samman Schlichtmann med Nesson t.ex.

"ERIN BROCKOVICH"

I "Erin Brockovich" har ett stort företag PG&E har släppt ut gift (sexvärdigt krom) i grundvattnet och förorsakat enorma lidande³², för ortsbefolkningen i den lilla staden Hinkley, Kalifornien. En liten advokatbyrå tar sig an fallet, och kämpar mot stort företag och vinner stort. Historien bygger på ett autentiskt rättsfall. Det är svårare med denna film att verifiera vad som verkligen skedde. Det finns ingen Harr som följt med fallet och målet avgjordes så småningom i en privat skiljedomstol och dess protokoll är inte öppet för allmänheten. Kathleen Sharp³³ har bl.a. skrivit om detta i "Erin Brockovich" The real story.(2000) Men hur filmen beskriver rättsfallet går att kommentera på fler sätt...

Erin Brockovich (Julia Roberts) som driver fallet och som handlingen rör sig kring är inte advokat utan kontorist på ett litet advokatkontor. Hon säger när hon blir tillfrågad om hon är advokat:

- I helvete heller, jag hatar dem, jag bara jobbar för dem. I en annan scen:
...- Folk tycker att advokater är blodsugande svin... Några meningar tidigare:
...- Säg att jag inte är advokat, det kanske hjälper...

Hon misstror ofta sin chef, Ed Masry (Albert Finney) som är advokat , och som jobbar med henne på fallet, att försöka föra henne bakom ljuset, och ta fallet ifrån henne.

Här speglas samma ambivalens till advokater som i "A Civil Action" och i så många andra filmer. Advokaten är ett kräk men det är ändå han/hon som man till sist har att lita på och som levererar rättvisa.(Och pengacheck) (Steve Greenfield, 2001)

Ed Masry en konventionell man, advokat, misstror å sin sida, till en början med hennes förmåga. Han tycker hon klär sig för utmanande (sexigt), svär för mycket och ser henne som en impulsiv känslomänniska. Vilket inte verkar bra i rättsliga sammanhang. Men hennes "folkliga" sätt går hem i stugorna. (Hon är bra på att "ta" folk, säger hon själv.) I många scener med stela, korrekta, "riktiga" advokater, får hon med mustigt språk slagfärdigt "sätta dem på plats".

Hon är en mycket kontroversiell figur, men vinner både målsägande och biopublikens hjärta, p.g.a. eller trots allt svärande, sexiga kläder, heta humör och känslomässiga engagemang.

Asimow (art.2000) hyllar filmen för den låter bli en massa rättegångsscener, och låter istället hjältinnans kamp för den sjuka ortsbefolkningen komma i fokus. Han tycker att den visar hur viktigt det är med empati och ett passionerat engagemang för klienter. Han uppskattar även att en film ger uppmärksamhet åt alla de som oftast står i skuggan av advokater, sekreterare, undersökare, och juristkontorister.

³²Många olika sorters cancerfall, tumörer, olika invärtes sjukdomar, dåliga ryggar, ruttna tänder, missfall, hudsjukdomar, blödande näsor, m.m. Vuxna och barn drabbades.

³³Reporter

Som kvinna kanske man borde vara glad över att en kvinna överhuvudtaget har en positiv hjältnneaktig huvudroll i en film av detta slag.³⁴ I *Film and the Law* (2001) hamnar kvinnor under rubriken: *The invisible lawyers: women, gays and minorities in the law film*.³⁵ Det säger en hel del om hur frekvent kvinnor är med i "rättegångsfilmer".³⁶

Miller (1994, sid 205, citerat från Greenfield 2001) menar att det finns en dualism i porträtten av kvinnliga advokater.

Female attorneys in film have been presented as an oxymoron; they have two identities- 'female' and 'attorney' - which cannot logically coexist. Initially, these characters are introduced as successful and bright legal practitioners; however their personal lives are empty, which in the films sexual economy means they are unmarried. This conflict between professional success and personal 'failure' is resolved in favor of reasserting male privilege in the legal sphere, and returning women to the private, domestic sphere in which they should feel more comfortable. This return is marked by the destruction of the professional capacity of the female attorney. The oxymoronic puzzle is solved: these characters, robbed of their legal identities, are now only 'women'.

Nu tycker jag inte att Brockovich passar in i detta mönster. Visserligen poängteras hennes kön, och könstillhörighet, men hon tillåts bli än mer professionell på slutet och förblir tillfreds ogift.

Hon förälskar sig inte heller så hennes omdöme förvirras, som i *Jagged Edge*, 1985, *Defenseless*, 1990. (Greenfield 2001) Eller dukar under för arbetsbördan, som i *Suspect*, 1987, *The Accused*, 1988. (Ibid)

Från freudiansk psykoanalytisk teori (Ibid) kommer idén om att "mainstream" film är konstruerad runt mäns intressen och antar att kvinnliga karaktärer är objekt för det "manliga ögat"

.... Rather than simply being celebrated as an emergence from behind the secretarial desk or the domestic arena the modern woman lawyer seems capable of being seen as an obscure object of desire rather than as a powerful professional."

Man skulle kunna tro att Roberts Brockovich var en våt manlig Hollywooddröm, ända tills man får se den riktiga Erin Brockovich i tidningen *Newsweek*. Där visar hon till och med djupare uringning än vad Roberts gör. (Curtis, 2000 i Greenfield, 2001)

Jag gissar att Hollywoodproducenterna inte tyckte att hennes klädsel låg henne i fatet, när de bestämde sig för att göra filmen.

³⁴ Positiva kvinnobilder på film, förutom den goda, lyckliga hemmafrun är det ont om. se Susan Faludis *Backlash* (1991) Nicole Rafters *American Criminal Trial Films: An Overview of Their Development, 1930-2000.* (2001)

³⁵ Författarna, (Steve Greenfield, Guy Osborn, Peter Robson) Ger en förklaring och i det närmaste en ursäkt för kapitelindelningen på sidan 25 i *Film and the Law*.

³⁶ På senare år har dock en hel del kvinnor figurerar i Tv-serier t.ex. "Advokaterna", "Lagens Änglar", "Ally Macbeal".

Den riktiga Erin Brockovich³⁷ oroade sig för att hennes franka, mustiga språk skulle tonas ned, men så blev inte fallet. Erin Brockovich var väldigt nöjd med Julia Roberts rolltolkning. Hon var överväldigad av likheten.(Erin Brockovich DVD additional material. 2000)

Judith Grant ger följande kommentarer om filmen:

..." Besides Brockovich, the only other woman in the film are either the jealous ones with whom Brockovich works with at Masry's firm ("Lover's quarrel" ? one snipes when Brockovich storms out of Masry's office after a particularly tense argument), or the asexual, masculinized female attorneys who work in the upscale personal injury firm. Brockovich is romanticized as an authentic member of the working class who can go in there and speak their lingo. However, she is "still a woman," not ashamed to use sex to get the job done, present another anomaly. Despite the film's point of view, it is less odd to find sexiness and brains in the same package than it is to find men taking combination seriously as they apparently do with Brockovich. In reality, the seemingly asexual attorney in the upscale firm got that way for a reason, and it is not because frigidity!"

Andra trevliga kvinnor i filmen är klienterna, men de har de tilldelats offerrollen. Jag noterar att Brockovich i filmen är trevlig mot alla kvinnor i sin egen samhällsklass.(Klienterna, barnvakter)

I Hollywoods tappning är dock politisk klasskamp, maskerat till individualitet.(Grant art. 2000)

Här har vi igen den lilla individen, på den lilla firman som kämpar mot sina kolleger och de stora stygga företagen/firmorna.(Robson 2001)

Här finns ännu en dualitet, inbyggd i hennes femininitet, manligt mot kvinnligt. Även gammalt mot ungt, i hennes förhållande med Ed Masry. Hon är beroende av honom och hans kunskap, men det balanseras av att hon "lär" honom känslomässigt vett, och hennes enorma energi och pådrivande.

Annars är det vanligt att framställa den kvinnliga advokaten som svag och beroende av en man för att klara sitt ämbete.(Greenfield 2001, Rafter 2001)

Man kan om man vill irritera sig på en klassisk framställd uppdelning mellan manligt/kvinnligt, hon- känslor, intuition, natur, han- intellekt, logik, kultur.

Hennes klädsel använder hon delvis som ett vapen, med sex och flört tar hon sig förbi vattenverkstjänstemannen.(Han beskrivs som korkad, feg och inkompetent. Det är ingen positiv bild av statliga myndigheter eller dess företrädare.)

När Masry förbluffat frågar henne hur hon bara kunde valsa in där

(vattenverket)³⁸ och hämta pappren svarar hon helt sonika "- They are called boops" .Det kallas för tuttar!

³⁷hon syns själv i en liten biroll som servitris i början av filmen.

³⁸Det är ett statligt verk och handlingarna är faktiskt offentliga så det borde egentligen inte varit något problem. Men offentlighetsprincipen är kanske inte så välkänd och förankrad i USA. Det skänker ju också Brockovich extra glans, om det är svårt, att hon lyckas komma över dessa papper.

Filmen inleds med att vi får se Brockovich söka jobb. Charmig och trevlig framhåller hon sina fördelar för den presumtive arbetsgivaren. Här introduceras vi till hennes karaktär. Hon har lätt för att lära, kan ta folk, är utåtriktad, osv. Hon får inte jobbet och när hon kör däriifrån blir hon påkörd av en bil och skadar nacken. Hon söker därför upp Ed Masry och vill att han ska företräda henne i ett stämningssmål.

Masry gör stora ögon inför hennes uppenbarelse. Lång, kurvig kvinna med flammande hår, och med minimal kjol. (Även med stödkrage.)

Nu följer den första av endast två rättegångsscener i denna film. Mycket för att vi ska förstå vem Brockovich är och från vilket underläge hon kämpar sig upp ifrån.³⁹

I vittnesbåset berättar hon att hon är en ensamstående trebarnsmor, arbetslös, har ingen försäkring och har 17000 dollar i skulder. Hon berättar vidare att hon inte kunde ta värktabletter för då kunde hon inte sköta sina barn. Det enda hon vill är att vara en god mor, en god medborgare, en bra människa.

Försvararen till mannen som kört på henne inleder sitt förhör med att säga 17000 i skulder,- phhiuu!!

- Hjälper inte din ex-make dig ekonomiskt?

- Vilken av dem? Svarar hon.

- Finns det fler än en!?

- Ja två.

Nu tittar försvararen på juryn när han upprepar och poängterar, två exmän!

Jurymedlemmarna tittar på varandra, som om de också fann detta anmärkningsvärt.

Försvararen fortsätter, - Du måste ha varit ganska desperat den där eftermiddagen.

Brockovich frågar, - vart vill du komma?

Försvararen, - Pank, tre barn, arbetslös, en doktor i en Jaguar måste verkat som en bra födkrok. (Man kan misstänka att han har helt rätt, hennes stödkrage sliter hon bort, så fort rättegången är över.)

Brockovich - Han körde på mig!

Försvararen - Det säger du ja!

Brockovich - Han kom körande utan kontroll. Hon avbryts, av försvararen som säger att en doktor som spenderar sin dag med att rädda liv, inte hade kontroll?

Nu går Brockovich igång och svär som en borstbindare, vilket enligt Masry är vad som gör att hon förlorar, hon är den som förlorar kontroll.

Det verkar som om hon skulle förlorat även om hon inte svurit så förbannat.

Arbetslös, pank trebarnsmor verkar stå sig slätt mot läkare. Två ex- män verkar vara rena rama synden. Ska man vinna ett mål bör man vara felfri, anställd och kunna bevara huvudet kallt, inte rusa iväg känslomässigt.

I de nästa följande scenerna är hon fortfarande pank och söker febrilt arbete.

I verkligheten lär hon ha haft väldig ont om pengar. Vid ett tillfälle lär hon ha bluffat sig till medicin åt ett av sina barn. Det spelades in scener som återgav detta men regissören Soderbergh kände sig inte "comfortable" med dem och strök dem ur filmen. (DVD, 2000) Jag skulle tro att han ville undvika att på något sätt få

³⁹Har inga uppgifter på att detta skedde i verkligheten, men det är ju ett tänkbart sätt, att Brockovich och Ed träffades genom detta.

henne att framstå som ohederlig. Storyn i sig är nog för många svår att tro på, och det skulle nog inte vara bra om man fick en känsla av att hon ljuger och trixar, och inte kör med rent spel. Hjältinneglorian kunde fått sig en törn. Och vill man få publiken att tro på henne och hennes historia är det inte bra att framställa henne som en lögnhals. (Eller än värre, en som endast är vänlig mot folk när det ger henne fördelar,- sociopaten.)

Brockovich framställs som ärlig, rättfram och slängd i käften, och med ett hjärta av guld.

Filmen fortsätter med att Brockovich låtsas att hon jobbar på Masrys kontor, med fräckhet och påstridighet begär hon att få jobba hos honom. Han faller till föga efter det att hon viskat bedjande att - "låt mig slippa tigga".

Hon får jobb på arkivet.

Genast kommer hon på kant med de andra kvinnliga kontoristerna och sekreterarna. De framställs som sura, avundsjuka och avogt inställda. Alla utom en, är ovänliga, men henne snäser Brockovich också åt. Det kan ha att göra med, att Brockovich är dyslektiker, vilket hon avslöjar i DVD:n och som hon förtiger i filmen. (Kvinnan i fråga anmärker helt vänlig, att hon läst så länge och tänder lampan åt henne. Brockovich svarar syrligt att hon läser sakta. Här finns kanske en svag antydning att hon är dyslektiker, men så uppfattade inte jag scenen när jag såg den första gången.) Verklighetens Brockovich förklarar i DVD att hon på grund av sitt handikapp lärt sig mycket utantill. I filmen imponerar hon både på dem hon möter och på publiken genom att uppvisa ett fenomenalt minne, hon kan rabbla alla möjliga och omöjliga siffror och data.

Enligt den verkliga Ed Masry var antagonismen än värre i verkligheten.(DVD 2000) Han menade att mycken ilska riktades mot hennes klädstil, och att hon inte följde några regler. Jag skulle tro att Brockovich hade taggarna utåt från början. Säger eller gör "kontorskvinnorna" något elakt, får de dubbelt upp tillbaka. Som svar på när sekreteraren säger "Lover´s quarell?" till Brockovich, när hon grälar med chefen, Masry, får sekreteraren höra av Brockovich - "Bite my ass, fatsol!" I nästa sekund ber hon Masry om ursäkt. Det gör hon aldrig till sekreterarna.(Man brukar i allmänhet inte heller gilla chefens gunstling.)

Soderbergh valde att tona ner kontorskonflikterna något, (DVD 2000) men de framgår ändå tydligt. Men tonvikten är lagd på att kontorskvinnorna är sura, sippa och taskiga, och inte att Brockovich är en arbetarklass kvinna som är misstänksam mot allt och alla i omgivningen, och som slåss från underläge med alla tillgängliga medel.

Klasstemat maskerat till individualitet.(Grant, 2000) Brockovich går sin egen väg, och det är så någonting blir gjort. Den starka lilla individen som heroiskt kämpar för andra små individer mot stora stygga företag.(Och som också måste kämpa mot sina kolleger)(Robson 2001)

I filmen, i samma veva som hon får jobb hos Masry träffar hon en hygglig biker-kille, George.(Aaron Eckhart) Han erbjuder sig att ta hand om hennes barn när hon jobbar, vilket hon accepterar, något motvilligt. Här berättar filmen också om hur svårt det måste vara för ensamstående med barn att ordna med barnomsorg.⁴⁰ Hon verkar ha verklig tur att råka på en sån som George, även om hon inte faller i

⁴⁰Amerikansk föräldraförsäkring är usel. Ensamstående med barn, mindre bemedlade, har det extra kärvt.

farstun för honom direkt. (I verkligheten finns det nog få sådana män som honom.)

Denne stödjande, raka, barnkära, icke chauvinistiska men ändå väldigt manliga, attraktiva George lär i verkligheten enligt Entertainment Weekly 5/12/00 (Chris Jackson, 2000) tillsammans med några andra manliga bekanta till Brockovich, ha försökt utpressa Brockovich och Masry. Om de inte ville betala dem skulle de gå till pressen och säga att Brockovich och Masry hade ett kärleksförhållande och att Brockovich var olämplig (unfit mother) som mor. Både Brockovich och Masry samarbetade med FBI, vilket ledde till att männen blev arresterade för utpressning.⁴¹

Brockovich framställs inte som en mönstermor men heller inte som usel. I Hollywood har man annars en förkärlek till att polarisera, antingen jätteusel eller superbra mamma. Men här tillåts hon vara varken eller. Vilket gör det lättare, i vart fall för mig, att identifiera mig med henne och tro på henne och historien. Hennes ambition är att göra något stort, att göra något gott. Hennes strävan inkluderar inte, eller går ut, på att finna kärleken och bli lyckligt gift. Hon vill vinna samhällets och människornas respekt, vilket hon också gör, genom dugligt ihärdigt arbete.

En bit in i filmen har George fått nog och packat sin väska.

Han sitter på sängen med ett etui i handen och säger att han hade tänkt ge henne örhängen nästa gång hon gjort eller sagt något fint.

- Det var 6 månader sen du gjorde det.

- Hitta ett nytt jobb eller en ny kille.

- Det finns män därute som vill vara hembiträden utan att få något i gengäld.

(Säger han utan, vad jag kan se eller höra, ironi.)

Brockovich svarar:

- Jag kan inte hoppa av jobbet.

Han - Jo då, det är bara att sluta.

Hon - Hur kan du begära det av mig? Det här jobbet...För första gången i mitt liv respekterar folk mig. När jag stiger in i ett rum i Hinkley tystnar folk för att lyssna på mig. Det har aldrig någonsin hänt mig, snälla begär inte att jag ska ge upp det.

Han - vad tror du barnen får ge upp?

Hon - Jag gör mer nu för dem än när vi bodde med mina föräldrar. En dag kommer de att förstå.

Han - Jag då?

Hon - Vad med dig? Tror du att någon av barnens pappor frågade mig vad jag ville innan de stack?

- Jag har alltid anpassat mitt liv efter vad män beslutat att de behöver. Men inte nu, jag är ledsen, Jag gör det inte.

Han - Jag är inte en av dem, vad mer ska jag göra för att bevisa det?

Hon - Stanna.

Han - Varför då? Du har råd med barnpassning nu, du behöver inte mig. Han går. Kvar sitter Brockovich på sängen och ser lite dystert ut, men är ingalunda knäckt.

Hon tar barnen med sig på jobbet följande dag.

⁴¹Detta hände efter målet avslutats.

Men innan detta händer har Brockovich hittat sjukjournaler bland papper för ett fastighetsköp. Hon tycker det är konstigt och ber Masry att få undersöka saken närmare. Hon kör ut till Hinkley och träffar Ms. Jensen.(Marg Helgenberger) Jensen berättar att PG&E velat köpa deras hus, fast det inte var till salu. Hon uttrycker tacksamhet mot företaget eftersom de betalt för läkarbesök, hon och hennes man hade varit sjuka. Hon säger lätttsamt att allt beror på kromet.(Inte sjukdomarna.)

Brockovich undersöker vidare, träffar UCLA lärare, letar uppgifter på vattenverket. Där hittar hon dokument som visar att PG&E använt sexvärt krom istället för trevärt krom, som de uppgett för byborna. Detta farliga krom tror Brockovich är orsaken till deras sjukdomar, men hon måste mer eller mindre övertyga familjerna att driva saken till domstol. De har svårt att tro att företaget burit sig så illa åt.

I verkligheten enligt Sharp, var det så att Roberta Walker som i filmen får vara Donna Jensen, var den som tog kontakt med Masry & Vititoe.

Hon hade blivit kontaktad av PG&E⁴² som erbjöd sig att köpa hennes hus,(värderat till 25 000 dollar vid tillfället) för 60 000 dollar. Hon sa att hon inte ville sälja. När företaget bad henne om en siffra, kastade hon ur sig 250 000 dollar. Ett par veckor senare accepterade företaget summan. Detta snabba accepterande gjorde henne misstänksam, och då började hon leta efter en advokat. Ed Masry for ut pratade med Walker och tog så småningom med sig Brockovich som vid tillfället var anställd hos honom som kontorist.

Andra stadsbor hörde talas om hans besök och ringde Masrys byrå. Kort därefter satte han in en annons i den lokala tidningen, annonserande ett "stadsmöte" för att få ihop klienter till en process.

Masry sa att han trodde att PG&Es krom hade förgiftat vattnet och att de var ansvariga för deras sjukdomar. Han erbjöd sig att representera dem i en process mot företaget. Under 1992 fortsatte han och Brockovich att få fler klienter. Under denna tid samlade enligt egen utsaga Brockovich så många som 120 artiklar som sa att krom 6 var cancerogent.

Andra studier, visar att man misslyckats med att visa detta samband, enligt Sharp. På grund av att skiljedomstolen, som så småningom avgjorde målet, var stängt för allmänheten, är det osäkert vad det var för bevis som kärande åberopade för att stödja sin sak.

Åter till filmen. Många scener är med Brockovich som letar bevis. Det gjorde hon nog också, men med tanke på ovan och efter Harrs bok är jag böjd att tro att hon inte var så ensam i sitt arbete som framställs.

⁴²1952 byggde PG&E en pumpstation på 20 "acres"(ung. tunnland, en "acre" 4047 kvadratmeter) nära staden som en del av deras enorma gastransmissions system. Stationen pumpade naturgas genom rör som sträckte sig från Texas Panhandle till San Franciscos hamnområde, systemet gav PG&Es kunder gas i nästan hela statens Central Vally.

Företaget använde kromet för att förhindra rostkorrosion i deras vattenavkylningssystem. Det kemiska avfallet gjorde man sig av med i ofodrade avfallsvattendammar.(Efter 1966, fodrades dammarna.) 1987, då företaget, vad de påstår, gjorde en rutinundersökning, fann de att kromet hade läckt ut i vattensystemet. I december 1987 rapporterade de detta till Kalifornien Regional Water Quality Control Board, som sig bör. De beordrades att sanera föroreningen. Tidigt 1990 försökte PG&E utföra en sanering som kostade 12,5 miljoner dollar. Då kontaktade de ägarna till tre gårdar och 10 hus, och erbjöd sig att köpa deras fastigheter, däribland Roberta Walker. (Sharp 2000)

Familjerna görs i denna film också mer offerlika , okunniga och tacksammare. Enligt Soderbergh i DVD:n blev Brockovich själv kromförgiftad och tas in på sjukhus, dessa scener togs bort, då han tyckte att filmen skulle fått en annan inriktning än vad han ville.(Komedin skulle kanske bli för tyngd av sjukdomar och tragedi, annars förvånar det mig att det är borttaget. I filmen är hon hemma för en till synes kraftig förkylning, konstigt nog associerade inte jag till kromförgiftning.)

När PG&E förstår att någon undersöker dem, (får ett fax från Masry om skadereglering,) skickar de en jurist som erbjuder att köpa Jensens hus, utan att erkänna någon skuld till sjukdomarna. Självsäkert säger juristen att företaget han representerar är goda för 28 miljarder dollar. Detta får Ed att jubla, här finns det pengar att hämta ! och han avböjer erbjudandet. Han blir också arg, de har råd att slösa bort min tid!
(I verkligheten visste han nog hur mycket företaget var värt.)

Ed Masry föreslår till en början med att de ska använda den information de har till att få rejält betalt för husen, att de inte ska begära skadestånd. Han menar att i ett sånt här fall har företaget talat om vissa problem, för att etablera en preskriptionstid, man har ett år på sig att lämna en skadeståndsansökan från det att man vet att något är fel.

- Så, PG&E tänker : "Vi talar om att vattnet inte är perfekt - om ingen stämmer oss inom ett år så går vi fria". Den tiden är ute.

(Enligt Soderbergh, (DVDn) som försökte hålla sig till verkligheten, behövde man inte svartmåla PG&E i Hinkley, de var såpass obehagliga som filmen visar.) Nu berättar också Ed Masry om deras arvode, 40 % av vad de får. De baxnar, men Brockovich övertygar dem om rimligheten i detta. Hon säger också åt Masry att stanna på fika, visar honom hur man uppför sig bland "vanligt folk".

Brockovich vill att de ska begära skadestånd, Masry säger att det kan ta evigheter, att företaget kan begrava dem i pappersarbete i 15 år. Sådana här fall stupar på pengar.(Pengatemat)

Brockovich ger sig inte, och Masry säger okej om hon kan hitta ordentliga bevis så....

Vilket hon gör.

Ed är ändå osäker. De har 411 målsägande, 162 intervjuer, och fler att göra. Allt detta kostar tid och pengar. Han vill dela kostnaderna med någon.

De måste också koppla PG&E i Hinkley med det stora moderbolaget i San Francisco annars blir det inga pengar.

Att lämna en stämningsansökan för straffskadestånd innebär en risk. Bolaget kommer att lämna inlagor på samtliga fall och bestrida sin skuld. Om en stämningsansökan ska gillas och därmed föras till domstol avgörs dessutom av endast en domare. Allt kan stå och falla med en domare. Brockovich begrundar detta att allt kan avgöras av en enda domare.(Här tycks kollektiva beslut såsom med en jury att vara att föredra, individualiteten tycks här vara hotfullt.)

De har tur ? Domaren ogillar bolagets alla inlagor, rättegång kan bli av. (Andra och sista rättegångsscenen i filmen.)

Spelet kan börja säger Ed. Han betraktar alltså det hela som ett spel.(Jmf The Common Place of Law, 1998, kap.5)

Strikta ombud från PG&E kommer med skambud- Brockovich läser lusen av dem. Ed anlitar en ny partner, Kurt Potter, (Peter Coyote) expert på toxisk skadeståndsrätt, för att fördela kostnaderna och för att få hjälp. Brockovich ogillar detta i högsta grad.

När Kurt Potter för första gången träffar Brockovich, säger han, samtidigt som han sneglar ner i hennes dekoltage, att " Jag förstår vad ni menar med att ni har ett hemligt vapen".

I verkligheten hade Masry och Brockovich samlat ihop 47 klienter när de skickade stämningsansökan. Samtidigt kopplar Masry in Thomas Girardi på Girardi & Keese och Walter Lack på Engstrom, Lipscomb & Lack. (Sharp 2000) Dessa två har i filmen smälts samman till Kurt Potter. De hade resurserna att driva målet, för dem, som det kom att bli de 650 klienterna. De begärde också 40% av eventuellt skadestånd, plus kostnader. Klienterna accepterade, men det var antingen att "spela vårt spel" eller glöm det, sa invånaren Nola Wetterman.(Ibid)

Den kvinnliga advokaten, Theresa Dellavale, (Theres Veanne Cox) i Potters sällskap är påhittad. Tyvärr är den nedlåtande, tillknäppta Dellavale, som inte alls kan prata med klienterna, en alltför typisk representant för kvinnliga advokater på vita duken- otrevlig och bitter.(Asimow art. 2000)

En riktig nidsbild av en kvinnlig advokat i sann "Backlasch-anda".

Möjligen ska hon skapa en skarp kontrast till den varma empatiska Brockovich. Och än tydligare poängtera att utan hennes insats skulle målet inte alls bli av. (Hinkley-bornarna är på väg att hoppa av projektet när de intervjuas av Dellavale.)

Den större firmans advokater är porträtterade som nedlåtande, stela och bara ute efter profit, (så även i "A Civil Action", "The Verdict", m.fl.) och så kanske det är, i verkligheten också. Men dicotomin rättvisa/profit reflekterar en inneboende motsägelse i drivkraften hos advokater som kämpar för "lilla- klienten". I ett kapitalistiskt system, är realiteten den att man måste arbeta för profit. Advokater måste betala skolgång och leverne, och samla på hög för fall som detta. Det är ett sorgligt faktum, att när ett fall inte är vinstgivande, är rättvisa inte kompatibelt med det ekonomiska systemet. (Grant art. 2000)

I filmen beslutar de att ta målet till en skiljedomstol, vilket inte är en vanlig domstol med jury, en slags testdomstol där en domares beslut är enväldigt. Detta för att en vanlig domstol kan ta tiotals år att vinna i, med överklagans osv. Nu måste de övertyga invånarna om detta, (och man anstränger sig också om att övertyga filmpubliken om att detta är det enda rätta) vilket också Ed lyckas med trots upprörda protester. (De har samlat alla berörda i en stor sal i Hinkley) Ortsbefolkningen tycks speciellt upprörda över att det inte kommer att finnas någon jury. Alla är ej där, det saknas 150 röster, och det är viktigt att alla är överens.

Brockovich knackar dörr, och får till sist med alla.

I verkligheten, togs målet upp i offentlig rätt inför domare LeRoy Simmons⁴³. Men snart gick han i pension.

⁴³Han blev så småningom privat skiljedomare. Han kom att spela sitt tidigare själv i filmen, som sittande domare. (Sharp 2000)

Girardi skrev till Hinkleyborna att det kunde ta 5 år innan deras sak togs upp igen. Så på hans och de andra advokaternas inrådan gick orsbefolkningen med på skiljedomstol. PG&E som var rädda för att möta en ovänligt inställd jury, och en skicklig rättsprocessadvokat, godtog också det. (Sharp 2000)

Skiljedomstolsförfarande ses av vissa som ett billigt, snabbt och privat sätt att lösa tvister. Men t.ex. Rose Bird⁴⁴ menade (1981) att det var ett stort steg bakåt för att: "allows those who can afford it to play by different rules" genom att tillåta rika att hoppa framför andra som måste vänta på sin tur i rätten.

Problemet med privata processer som i Hinkley, är att saker som rör den allmänna välfärden kan beslutas i hemlighet mellan bolag och advokater. I Hinkley-fallet finns det inga offentliga uppgifter huruvida ett enormt, offentligt hållet verk förgiftat eller inte en hel stad. (Sharp 2000)

Fallet togs upp inför en panel av pensionerade domare i San Francisco och Los Angeles.

Regler som tillämpas i öppna rättegångar följs inte i de privata domstolarna. Det finns inga lagar som hindrar att de inhyrda domarna tar emot gåvor från advokater. Inte heller att de jobbar ihop, eller är anställda av den ena eller andra sidan.

Det visade sig att Girardi hade kontakter med åtminstone tre av de privata domarna⁴⁵ i fallet. Detta hade inte fått ske i offentlig rätt, de hade måst avsäga sig fallet på grund av jäv. Det finns inga sådana etiska regler i privata skiljedomstolar. (Sharp 2000)

Så småningom avgjordes målet och PG&E betalade 333 miljoner dollar, vilket de utbetalade några veckor senare till advokaterna. (Sharp 2000)

Många av orsbefolkningen, dvs. klienterna kände sig bortstötta, somliga fick inte ens närvara i rätten.⁴⁶ De fick förlita sig på advokaternas brev för att få veta om deras sak. De var också missnöjda över det faktum att det inte finns några officiella handlingar att tillgå angående fallet.

Många var trots allt glada över att höra summan som överenskommits. Men 1996 när de informerades om hur mycket deras del skulle bli och omständigheterna kring betalningen, blev många bestörta.

Först blev de förvånade när de fick höra att det skulle ta minst 5 månader innan de kunde få ut några pengar. (Det finns lagar som säger att de ska gå snabbt.) Ingen kunde förklara varför det tog så lång tid. När Hinkleyborna försökte få svar genom att ringa Masry och Girardi, var de plötsligt inte anträffbara. Inte ens Brockovich gick att få tag på.

När pengarna väl kom, var det oklart var räntan tagit vägen. Hur pengarna fördelats, gick inte att få svar på. De tycktes vara godtyckligt fördelade, vissas medicinska journaler var inte ens lästa. Somliga klienter menade att om man var kompis med Masry och Brockovich, fick man ut mycket pengar, annars inte. När advokaterna tagit sin del, 133 miljoner dollar, plus extra 10 miljoner dollar i extra utgifter vilka inte var specificerade, var det kvar 196 miljoner dollar att dela

⁴⁴Dåvarande chefsjurist i Kaliforniens Högsta Domstol. Numera avliden.

⁴⁵Jack Tenner, John Trotter och Jack Goertzen.

⁴⁶Regler för att se på, beror på hur advokater och skiljedomare lägger upp varje fall, enligt en taleskvinna på American Arbitration Association, the State Bar and Lawyers.

på för klienterna. Det blev ung. i medeltal 300 000 dollar att dela på per person, summorna varierade dock kraftigt. De som försökte klaga över vad de fått blev mer eller mindre hotade med att om de försökte skulle de bara få ännu mindre pengar. Och säger en klient Smith: " We didn't even get to talk to Brockovich and she's the one who got us mixed up in this thing" (Sharp 2000)

Invånarna var också arga och undrande över de höga avgifter som stadens 100 barn fick betala. Vanligen får advokater ta 25 % av skadeståndet, men här hade skiljedomarna tillåtit advokaterna att ta ut 33 %. Dessutom bestämde de att de minderåriga som blev 18 år under 1996 skulle ses som vuxna. Detta betydde att åtminstone tre ungdomar som fyllde 18 år det året fick betala 40% av sitt skadestånd i arvode till advokaterna.⁴⁷

Sommaren 1997 medans många av Hinlkey-borna fortfarande var upprörda över utgången,(och vissa förberedde processer mot Masry och Girardi angående barnens arvoden,) bjöd Girardi och Lack 90 personer på en lyxig Medelhavskryssning. De ville "ge något tillbaka" till Californiens juristsamfund, vilket inkluderade 11 offentliga och privata domare. De tre PG&E skiljedomarna var också bland de inbjudna.⁴⁸(Sharp 2000)

I slutet av filmen träffar Brockovich på Charles Embry (Tracey Walter) han berättar att han ombetts att makulera papper på företaget. I dessa dokument stod det om giftiga värden och dylikt. Han sparade en del, - jag var inte en särskilt lojal arbetare, säger han. (Det krävs civilkurage av enskild individ, för att komma åt hemliga papper från hemska företag.)

Han erbjuder papperna till Brockovich eftersom han vill hämnas på sin avlidna kusin som dött i cancer och som också varit anställd på PG&E.

Man får förmoda att dessa papper hade stort värde, då det var just vad de behövde för att knyta högsta ledningen till missförhållandena.

I verkligheten fanns det två källor till dokumenten, en bartender också. Det var Embrys bror som dött i kromförgiftning. (Asimow 2000 art.)

Manusförfattaren eller regissören förenklade väl saken och lät en person bära fram de avgörande bevisen.

Brockovich dimper triumferande ner en stor kartong med papper som innehåller de sista avgörande namnunderskrifterna och bevisen från Charles Embry, på en häpen Kurt Potter & Co. Rolig replik på Kurts fråga:

-Hur kunde du göra det? stammar Kurt fram.

-Åh, eftersom jag inte har någon intelligens och kunnande och Ed hade tappat tron på systemet⁴⁹ så utförde jag sexuella tjänster, 634 avsugningar på fem dar!

Brockovich tar med sig George ut till Donna Jensen,("Jag vill visa vad jag hjälpt till med" svarar hon när han undrar varför han är med) för att berätta goda nyheter.

⁴⁷En del av de ungdomar som 1998 blivit 18år fick tillbaka mellanskillnaden av 33% och 40%. I ett brev, april 1999, förklarade advokaterna att ett datafel hade givit dem felaktiga summor

⁴⁸Fraterniseringen mellan de privata domarna och kärandes advokater ledde till att chefsjuristen, Ronald George, på Kaliforniens Högsta Domstol började göra en undersökning om skiljedomstolar. Studien, som blev klar 1999, rekommenderade att skiljedomare bör avsluta sina relationer med berörda parter, och inte mottaga gåvor från dem som står framför dem i domstolen.

⁴⁹I den svenska översättningen står där "... tappat tron på mig..".

Man visar inget av skiljedomstolen,⁵⁰ publiken får istället se Brockovich berätta att bolaget döms till att betala 333 miljoner dollar, varav hon och hennes familj får 5 miljoner dollar. (Detta är det största privata skadestånd som utdömts i USAs historia, står det i eftertexterna)

Jensen blir överlycklig.

Roberta Walker, (som blev Jensen i filmen) sa att hon inte fick några 5 miljoner dollar. "It's a big fabrication" sa hon. "People look at 333 million dollar and think, 'Wow! You got that much money?' But no." (Sharp 2000)

I slutscenerna förstår man att Masry har blivit en större firma med nytt kontor. Brockovich har ett eget rum och får 2 miljoner dollar i arvode. Hon tappar för första gången talföret när hon får se summan på checken.

Hur mycket hon tjänade, finner jag inga uppgifter på. Men enligt Sharps artikel säger hon själv att hon sålde sin "sanna historia" till Hollywood för ca. 100 000 dollar.⁵¹

Efterspelet till denna historia är naturligtvis inte med i filmen, utan den slutar med att Brockovich står med checken i handen och gapar.

Jämförelse mellan "A Civil Action" och "Erin Brockovich"

"A Civil Action" och "Erin Brockovich" innehåller liknande rättsfall. Stora företag har släppt ut gifter och orsakat sjukdom och död för den omkringboende befolkningen. Grundstoryn är den samma, men om "A Civil Action" är en mörk⁵², gravallvarlig, mansdominerad film är "Erin Brockovich" dess motsats. I denna film finns för ovanlighetens skull en kvinnlig hjältinna (Greenfield 2001) som i dagsljus, och med värme levererar kvicka, slagfärdiga repliker medan hon lotsar filmpubliken genom sin kamp för att vinna rättsfallet.

"A Civil Action" och "Erin Brockovich", berättar om två advokaters⁵³ förvandling, genom respektive rättsfall. Det finns två parallella teman, dels rättsfallet med dess kärande och dels advokaternas personliga historia. (Greenfield 2001:75)

I "A Civil Action" vinner Schlichtmann känslomässig mognad, moral, en inre seger. I samhällets ögon har han i yttre hänseende förlorat. Hans karriär är spolerad, han har blivit fattig men rik i anden. I "Erin Brockovich" är det

⁵⁰Kan bero på att domstolsförhandlingarna var bakom lyckta dörrar. Kan också vara ett effektivt sätt att illustrera slutet, med lycklig klient.

⁵¹Med hjälp av Girardi och Lack fick Universal (Filmbolaget) tag på utskrifterna från skiljedomstolen, enligt Brockovich i en intervju. Vad har Universal med fallet att göra? undrade Hinklebon Smith. Och varför fick vi aldrig någon kopia?

⁵²Filmen utspelar sig oftast i mörka miljöer inomhus. Är det utomhus, är det höst eller vinter i grådis för det mesta. Det regnar ofta, det regnar aldrig i "Erin Brockovich". Okej, Woburn ligger i New England, och Hinkley i Kalifornien, men ändå.

⁵³Erin Brockovich är inte utbildad jurist, även om hon i viss mån agerar som sådan.

motsatta förhållandet. Hon har moral och känslomässigt djup från början. (Även om hon under resans gång måste lära sig viss känslomässig behärskning.) Hon måste vinna och gör så också mot alla odds i yttre respekt. Hon kämpar sig till samhällets respekt och även ekonomisk gratifikation.

Jag menar att Hollywood utgår från ganska trånga roller för män och kvinnor. Det förutsätter en bakomliggande överenskommelse där man placerar, och associerar kvinnor med – känslor, känslsamhet och empati, män med – logik och förnuft. Schlichtmann säger i filmen att det är dårskap att känna för mycket med klienterna. Han straffas för sin empati. Känslostormar hos honom för honom inte framåt utan beskrivs som negativa för fallet.

Erin Brockovich däremot leds av sin empati och passionerade engagemang, framåt. För henne är känslor en tillgång och hon blir belönad. Den ena filmen säger att det är menligt med empati för klienterna den andra att det är av godo. I rättegångssituationer är det dock i båda filmerna av ondo med känslsamhet. I bägge filmer finns ett ”underdog” tema. Både Schlichtmann och Brockovich beskrivs som man/kvinna av folket som slåss mot de stora jättarna. Men Hollywood hyllar individer, ensamma hjältar/hjältinnor, och då försvinner ett politiskt maktkampsperspektiv. (Grant 2000)(Mer uttalat i ”Erin Brockovich” än i ”A Civil Action”). De måste också ”slåss” mot sina kolleger, vilket gör dem till ensamma hjältefigurer.

Båda är fåfänga och förstår vikten av kläders intryck. För Schlichtmanns del gäller det att utstråla pengar och status vilket ger makt. Brockovich använder sin kropp och sexualitet vilket ger henne makt, även om det i bland gör att hon förlorar i auktoritet och trovärdighet, vilket hon oftast kan använda till sin fördel.

Hollywood ger en tvetydig bild av advokater.(Greenfield 2001)

De är antingen cyniska pengahungriga hyenor eller osjälviska kämpande hjältar. Schlichtmann börjar som det förstnämnda och slutar som det sistnämnda. Stora firmors advokater är oftast det förstnämnda. Man ondgör sig i filmerna också över de stora firmornas resurser, (pengar) samtidigt som det är just deras pengar man vill åt för egen del.(Grant 2000) Bristen på monetära resurser löper som en röd tråd genom bägge filmer.

Klienterna i dessa två filmer ges ganska lite utrymme, dessutom görs de svagare och initiativlösare än vad de i verkligheten var.

Domarnas roll i de båda filmerna är nedtonad. De hade i verkligheten större betydelse än vad som visas i filmerna.(Harr 1995, Sharp 2000)

Statliga myndigheter framställs som passiva, vilket de inte var i Woburn-fallet. I ”Erin Brockovich” är vattenverket inkompetenta bromsklossar. Detta är i linje med en allmän amerikansk uppfattning om att statlig inblandning inte är av godo.(Robson 2001)

Bägge filmerna adresserar ett verkligt problem, nämligen hur svårt det är att ställa någon till svars för miljöförstöring. Även om man lyckas, återfår människor inte sin hälsa eller sina liv.

Vad hände med rättsfallet, rätten och dess aktörer i mötet med Hollywood ?

Schlichtmann och Brockovich görs mer ensamma än de i verkligheten var. De hade mer hjälp än stjälp av sina kolleger. Schlichtmann av sina advokatkolleger, Nesson och Rikki.

Brockovich av Ed Masry, Thomas Girardi och Walter Lack.(Harr 95, Sharp 2000)

Många personer smälts samman till en, eller faller bort i filmversionen.

T.ex. T. Girardi och W. Lack blir i "Erin Brockovich" Kurt Potter. I "A Civil Action" är inte Nesson eller Rikki medtagna i filmen.(Harr 95, Asimow 2000)

Somliga karaktärer läggs till som t.ex. Theresa Dellavale (tyvärr).("Erin Brockovich")

I båda filmerna framställs klienterna som mer passiva, okunniga och tacksammare än vad de i själva verket var.(Harr 95, Sharp 2000) De var betydligt mer missnöjda med utslaget av fallen än vad som framgår av filmerna.

Domarna i de bägge rättsfallen hade mycket större betydelse än vad som skildras i filmerna. I Woburnfallet hade domare Skinner en ledande och avgörande roll, det är delvis nedtonat i filmversionen. I Hinkleyfallet var de flesta domare helt anonyma, och även i det fallet torde de haft en större betydelse än vad Hollywood vill medge. Fokus ligger på hjälten/ hjältninnan d.v.s. advokaten/advokatbiträdet, som i sina individualistiska strävanden får spela huvudrollerna i fallen.

Båda filmerna ger sken av att verklighetstroget beskriva hur rättssystemet och rättsprocessen fungerar. Det stämmer inte. Processen i "A Civil Action" är komprimerad och förenklad. Framförallt är slutet omgjort. (Harr 95) I filmversionen måste Beatrice Foods och W. R. Grace betala 69,4 milj. \$ för en framtida sanering, vilket i själva verket går på skattebetalarnas nota. Det var miljövårdsstyrelsen som fick rätsida på fallet, och de agerade på egen hand, inte som filmen säger, att det var på Schlichtmanns initiativ.

I "Erin Brockovich" är rättegången dold, och därför svår att verifiera, men det goda slutet med en lycklig klient är ett falsarium. (Sharp 2000, Jackson 2000) I DVD:n "Erin Brockovich" sitter verklighetens Brockovich med darrande haka och ömmar för ortsborna. Det rimmar illa med Sharps artikel om efterspelet av fallet. Brockovich uttrycker i filmen också att hennes strävanden är personliga, hon vill "bli något" få respekt. Av detta sluter jag mig till att hon i filmen gjorts mer ädel och godhjärtad än vad hon i själva verket var.

I "A Civil Action" är det snarare tvärtom så att Schlichtmann görs sämre än vad han i själva verket var. Detta pekar mot Hollywoods stereotypa könsrollstänkande. Man utgår ifrån en bild av att män inte har något hjärta, (de har ett förkrympt känsloliv, som de behöver hjälp med) och att kvinnor i höga klackar och korta kjolar inte har någon hjärna.(Grant 2000, Faludi 1991)

De flesta skratt i "Erin Brockovich" kommer av att hon "lurar" männen, de tror att hon är en bimbo men visar sig smart. Smart men väldigt känslös, hennes manlige chef, Masry däremot är eftertänksam, förnuftig och realistisk. Hon är, även om hon är väldigt självständig, beroende av honom för att föra saken i hamn. (Han är skolad jurist det är inte hon.) (Greenfield 2001) Vilket gör att hon liknar den ganska negativa och osjälvständiga bild av kvinnliga jurister (Greenfield

2001, Asimow 2000, Rafter 2001) som figurerat på vita duken på senare år. Kvinnor är väldigt dåligt representerade och presenterade. (Ibid.)
Var finns "normala" kvinnliga advokater? De bilder som Hollywood ger av kvinnliga advokater är inte trovärdiga i mina ögon.
Temat med "the underdog" är charmigt men en person som Erin Brockovich är nog extremt ovanlig.

Summering

Hollywood berättar moderna sagor om hjältar och hjältinnor som kämpar och vinner, paketerat i en samtida kommentar om samhället och rättssystemet. Som i alla sagor, använder man sig av tydliga dikotomier, ond - god, liten - stor, manligt - kvinnligt, individer - kollektiv, staten. (Robson 2001)
När man tar sig an historier med verklighetsbakgrund sker vanligtvis förändringar. Mycket av ändringar syftar till att framhäva individuella hjälte/hjältinne figurer. De förändringar som görs är i första hand av dramaturgiska skäl och inte av politiska. Hollywoods främsta skäl till att göra film är att tjäna pengar, man låter t.ex. inte historierna sluta illa, det ger inte kassaklirr.

Trots att underlaget för att generalisera är inte så omfångsrikt, kan dessa två filmer, (på föregående sidor) ändå vara representativa för Hollywoods bild av verkligheten, rätten, och människor i slutet av 1900-talet. Dessa filmer har dessutom nått en väldigt stor publik.

Hollywoods version av rättsprocessen är förenklad, komplicerade skeenden görs enklare och lättbegripligare på bekostnad av "sanningen". (Robson 2001, Greenfield 2001) Det har i viss mån att göra med att man vill ha ett visst tempo, rytm och stil på filmen. (Soderbergh DVD 2000) Det är trots allt ett konstnärligt försök att skildra verkligheten, inte att dokumentera verkligheten. Därför använder man sig också av vissa visuella effekter, (explosioner, som aldrig äger rum t.ex.) och metaforer, t.ex. vatten, får bli ett uttryck för känslor och liv. Även om mycket inte stämmer överens med verkligheten behöver ju filmerna i sig inte vara dåliga. Vilket jag inte tycker att de är.
Båda filmerna kritiserar rättssystemet, (Rafter 2001, Greenfield 2001) det beskrivs som ett spel, (Ewick 1998) där pengar har en avgörande faktor. Rättvisan segrar ändock genom sagda system även om det är svårt och kräver extrem ihärdighet. (Rafter 2001)
Man kritiserar inte slutna uppgörelser, förlikningar, eller privata skiljedomstolar. (Sharp 2000, Waring 1999, Asimow 1999)
Bilderna som ges av advokater är ambivalent. Både ängel och djävul.
Trots att domarna i båda filmer hade stort inflytande på rättsprocessen är deras aktiviteter lite skildrade. Likaså statliga myndigheter, de får också lite utrymme, trots att de i Woburnfallet hade en avgörande roll.
Klienterna tilldelas offerrollen.

Även i Sverige är det svårt att bevisa miljöbrott och straffa miljöbrottslingar, trots skärpt lagstiftning. Det leder många gånger till relativt låga böter om någon skulle åka fast.

I Sverige har mig veterligen bara sänts en rättegångsdramaserie i svensk miljö, ”Emma Åklagare”. Det finns många polis- deckare drama, men sällan eller aldrig rättegångsscener, eller beskrivningar av hur rättssystemet fungerar. Annars tycker jag att det svenska filmspråket påverkats av Hollywood. Polis-deckar dramer är nuförtiden ofta extremt råa och brotten väldigt grova. En slags svensk dyster, film noir, med mycket våld. Jag får en känsla av att man försöker få en bild av att Sverige är lika tufft och rått som USA. Det görs samhällskritik, korrumperade politiker är populära måltavlor.

(Hallandsåsen, kunde bli en miljöskandalfilm med de rätta ingredienserna.

Direktörer på olika nivåer som skyfflar skuld emellan sig. Småbönder som får sitt vatten förgiftat, myndigheters flathet, och fifflande storföretag.)

Ibland på ”rapport” eller ”aktuellt” visas bilder i tecknad form av svenska rättegångar. Bilder av den svenska rättegångsarena och rättsordningen är få.

Hur många vet t.ex. att man endast har jury när det är tryckfrihetsmål? Eller att nämndemän utses ur politiska förbund. Vi som inte direkt kommer i kontakt med rättvisan, tror kanske inte att rättegångar går till som på film från USA i Sverige, men nog färgas ens omdöme och uppfattning av filmernas syn på, och bilderna av rättssystemet och av könsrollsmönster.

Litteraturförteckning:

Carlsson Bo, *Rättens trivialisering och avmystifiering*. Nordisk Juridisk Tidskrift (2002)

Ewick Patricia & Silbey S. Susan, *The Common Place of Law*, 1998 University of Chicago.

Faludi Susan, *Backlash*, 1992 Norstedts Förlag AB.

Greenfield Steve, Osborn Guy, Robson Peter, *Film and the Law*, 2001 Cavendish Publishing Limited, United Kingdom.

Greenfield Steve, Hero or Villain? Cinematic Lawyers and the Delivery of Justice, *Journal of Law and Society*, 2001 Blackwell Publishers Oxford, UK & Boston, USA.

Harr Jonathan, *Målet*, 1995 Norstedts Förlag AB, Stockholm.

Machura Stefan, Ulbrich Stefan, Law in Film: Globalizing the Hollywood Courtroom Drama, *Journal of Law and Society*, 2001 Blackwell Publishers Oxford, UK & Boston, USA.

Rafter Nicole, American Criminal Trial Films: An Overview of Their Development, 1930-2000, *Journal of Law and Society*, 2001 Blackwell Publishers Oxford, UK & Boston, USA.

Robson Peter, Adapting the Modern Law Novel: Filming John Grisham, *Journal of Law and Society*, 2001 Blackwell Publishers oxford, UK & Boston, USA.

Sherwin Richard k., *When Law Goes Pop: The Vanishing Line between Law and Popular Culture*, 2000 The University of Chicago Press, USA.

Internetartiklar:

Asimow Michael, *In Toxic Tort Litigation, Truth Lies at the Bottom of a Bottomless Pit*, 1999,
http://www.usfca.edu/pj/articles/Civil_Action-Asimow.htm

Asimow Michael, *And Now For The Heroic Paralegal--Erin Brockovich*
<http://www.usfca.edu/pj/brockovich-asimow.htm>

Grant Judith, *Erin Brockovich*, 2000,
<http://www.usfca.edu/pj/brockovich-grant.htm>

Jackson Chris, *True Fiction and False Facts*, 2000,
<http://www.usfca.edu/pj/Brockovich-jackson.htm>

Ryan C. Charles, *Woburn residents won't recognize the city in the film A Civil Action*, 1999,
<http://.northshoreonline.com/woburn/themovie.htm>

Sharp Kathleen, *"Erin Brockovich": The real story*, 2000,
<http://dir.salon.com/ent/teature/2000/04/14/sharp/index.html>

Waring Rob, *A Civil Action--Another Government Bailout?*, 1999,
http://www.usfca.edu/pj/articles/Civil_Action-Waring.htm

Filmer:

A Civil Action, 1999,
Brockovich Brockovich, 2000 Universals Studios + DVD

Dead Man Walking, 1995
Defenseless, 1990
Djävulens Advokat, 1997
Insider, 1999
Jagged Edge, 1985
Liar Liar, 1997
Murder of Crows, 1996
Suspect, 1987
The Accused, 1988
The Firm, 1993
The Verdict, 1982